

KAN FORSKARE VARA AKTIVISTER?

Förhandlingar om forskares trovärdighet i en postfaktisk era

Maria Carbin och Johanna Lauri

Inledning

På senare år har den akademiska friheten kommit att utsättas för allt fler och större inskränkningar. I ett internationellt perspektiv har Ungerns avskaffande av olika ämnesdiscipliner och bannlysning av Central European University i Budapest framstått som en av de mer extrema attackerna på forskningens frihet. Men under 2025 har den nya Trump-administrationens angrepp på amerikanska universitet, genom att frysa medel till forskning, visat att den fria forskningen är hotad även i västerländska demokratier med stark tradition av yttrandefrihet. I Sverige har regeringens forskningspolitik med den liberale tidigare utbildningsministern Mats Persson i spetsen riktat in sig mot påstådda problem med en så kallad woke-kultur vid landets lärosäten. År 2023 tillsatte Persson en utredning för att granska det regeringen menade handlade om en ”cancelkultur” (UKÄ, 2023). I det samtida debattklimatet har forskare som tar ställning och engagerar sig i samhällsfrågor dessutom kommit att betraktas som alltmer illegitima. Chalmers rektor gick så långt att han ville förbjuda ”politiska manifestationer på Chalmers campus” (Jarl och Nilsson, 2023). Bakgrunden till Chalmers beslut handlade om att det skulle

hållas manifestationer för Gazas civilbefolkning på campus.

I det här kapitlet diskuterar vi hur forskarens och forskningens status förhandlas i en kontext med växande högerpopulism där nästan allt tycks kunna politiseras och trovärdigheten till olika expertsystem minskat. Vi är särskilt intresserade av att se hur forskare själva besvarar kritiken de får för sitt engagemang. Syftet är att genom det teoretiska begreppet *trovärdighetsekonomi* (se Banet-Weisers och Higgins, 2023) undersöka hur forskarens trovärdighet förhandlas och utmanas i svensk mediedebatt, samt hur forskare besvarar kritiken. Utifrån detta teoretiska perspektiv ser vi trovärdighet som ett kapital som kräver olika former av arbete. Trovärdighet är inget som ett subjekt tillskrivs automatiskt utan något som ständigt förhandlas. I en trovärdighetsekonomi framstår vissa som mer självklara sanningssägare medan andra ifrågasätts. Vi vill alltså här undersöka och teoretisera förhandlingar om forskarens trovärdighet – vem eller vilka som framställs som trovärdiga, samt när och varför. Att lyckas framstå som trovärdig är centralt för forskares möjlighet att kommunicera med allmänheten, att fullfölja det som brukar kallas för den tredje uppgiften – det vill säga att dela med sig till medborgarna med sin kunskap.

Som forskare i genusvetenskap befinner vi oss i ett fält som redan från dess start framställts som mindre trovärdigt än annan forskning. Den har anklagats för att vara politisk, ideologiskt färgad till skillnad från annan vetenskap som alltså föreställs vara neutral och därmed mer vetenskaplig (Mulinari och Martinsson, 2023). Genusforskare har därför inte sällan blivit ifrågasatta enbart på grund av sin ämnestillhörighet. Till exempel höjdes det röster mot kvinnoforskning eller feministisk forskning under 1990-talet inom svensk akademi (Wahl, 1996; Wahl, 2008) och på senare tid har internationella så kallade anti-genuskampanjer riktats mot

genusvetenskapen. I dessa sammanhang har begreppet 'genus' kommit att användas som ett negativt laddat uttryck (Kuhar och Paternotte, 2017; Butler, 2024). Inom svensk akademi har dock genusvetenskap som ämne samtidigt kommit att bli relativt självklart, och mer etablerat som forskningsfält (Carbin et al., 2024). Däremot har forskningsämnet i ett högerpopulistiskt och konservativt sammanhang framställts som ett slags överideologi. Det har talats om en ovetenskaplig konspiration som anses styra svenska universitet och därför har en mobilisering mot kritisk forskning så som genusvetenskap och anti-rasistisk forskning blivit alltmer framträdande (Martinsson, 2020).

Frågan vi ställer oss är hur forskares status förhandlas i denna polariserade samtid. Är det verkligen så enkelt att det går att dra gränser mellan vad som är politiskt och inte, när det handlar om vetenskapens praktiker? I det här kapitlet undersöker vi hur forskares status förhandlas genom att analysera exempel från discipliner med olika grad av etablerad trovärdighet – från medicinsk och naturvetenskaplig forskning, som traditionellt åtnjutit hög legitimitet både inom akademien och hos allmänheten, till forskningsområden som inte haft samma status. I detta sammanhang fokuserar vi på samisk forskning.

Vi granskar tre debatter som förts mellan forskare, journalister och politiker i traditionella nyhetsmedier de senaste åren där forskares status och trovärdighet har varit uppe till förhandling. För det första har vi valt den debatt som uppstod under Covid-krisen då 22 forskare skrev ett uppmärksammat upprop på DN debatt där de kritiserade den svenska Folkhälsomyndighetens hantering av pandemin. I den efterföljande diskussionen anklagades forskarna för att vara alltifrån landsförrädare, ovetenskapliga till att de var alarmistiska. För det andra har vi valt att analysera en

debatt om forskare som klimataktivister, som tog fart under våren 2023 då många svenska forskare under upprepade tillfällen riktat skarp kritik mot den svenska regeringens klimatpolitik. Slutligen analyseras en debatt om en samisk sommarkurs som planerades att ges vid humanistiska fakulteten, Umeå universitet, år 2024.

Dessa tre debatter belyser olika förhandlingar om forskares trovärdighet där de två första kan ses som exempel på hur medicinsk- och naturvetenskaplig forskning diskuteras, medan samiska studier i likhet med genusvetenskap är ett mer humanistiskt och samhällsvetenskapligt ämne som redan från start varit mer ifrågasatt. Det är en kamp om forskares trovärdighet som pågår i debatterna, där forskarna har olika ingångsvärde beroende på akademiskt fält och andra maktordningar såsom kön och etnicitet. Att lägga dessa tre sinsemellan relativt olika debatter sida vid sida gör att vi kan peka på tentativa mönster i hur forskares trovärdighet upprätthålls idag. Det intressanta, menar vi, är hur forskare i dessa debatter har svarat, och på vilka sätt forskare själva skriver in sig i en trovärdighetsekonomi. Frågan är, när forskare misstänkliggjorts och anklagats för att vara politiska, ovetenskapliga eller emotionellt drivna, på vilka sätt de besvarat dessa anklagelser.

— Misstänkliggörandets politik och trovärdighetsekonomi

Vår tid har kommit att diagnostiseras som ett postfaktiskt samhälle, vilket beskrivs mer ingående av Eric Carlsson och Maria Carbin i kapitel två. Det postfaktiska handlar allt som oftast om att sätta ord på en samling tendenser; polariserade kunskapsideal, sociala mediers filterbubblor, högerpopulisternas förakt för eliter och vetenskap samt kunskapsförnekande i former av exempelvis klimatförnekelse och vaccinetstånd. Vad det postfaktiska samhället

är, eller inte är, har diskuterats och analyserats under de sista tio åren, och vissa menar att talet om en sanningskris kan liknas vid en form av moralpanik (Hämäläinen, 2019) som riskerar att slå tillbaka i ett försvar av sanningen med stort S (Carlsson et al., 2023).

I det här kapitlet belyser vi den så kallade sanningskrisen som en form av auktoritetskris, där frågan om vem som ges status som sanningssägare är tätt sammanlänkad med begreppet tillit (se även Enroth, 2023). Den amerikanska filosofen Naomi Scheman (2020) har reflekterat över hur forskare måste göra sig värdiga av folkets tillit – *tro-värdiga*. Det kan, menar Scheman, inte vara så enkelt att bara för att någon kan tituleras som professor eller forskare så ska allmänheten per automatik godta resonemanget och känna tillit till personens utsagor. Schemans slutsatser handlar om att trovärdigheten inte heller kan uppnås enbart via att forskaren intygar att hen har använt sig av vetenskapliga metoder så som peer-review-förfarande eller evidensbaserade resultat. Hon framhåller i stället att universiteten, som institutioner, måste verka för demokratiska värden som jämlikhet och rättvisa. Enligt henne är detta avgörande för att forskningen ska kunna vinna tillit. Vi vill dessutom understryka att etik utgör en central komponent i allmänhetens förtroende för forskning. Att forskare begår brott mot forskningsetiken som i till exempel i det uppmärksammade Macchiarinifallet riskerar att skada allmänhetens förtroende för forskare.

För att förstå hur forskares tillit förhandlas i mediedebatter använder vi oss av de amerikanska forskarna Sarah Banet-Weiser och Kathryn Claire Higgins (2023) begrepp *trovärdighetsekonomi*. I en tid av alternativa fakta och falska nyheter är det centralt att förstå vem som kan göra sig trovärdig, menar de, och på vilket sätt. De presenterar en feministisk analys där de riktar sökarljuset mot trovärdighet för att analysera de strukturer som påverkar hur

människor uppfattar vem de kan lita på. Trovärdighetsekonomin representerar ett slags affektivt kontinuum, inom vilken subjekt positioneras ojämnt i förhandlingar över sanning i den offentliga mediekulturen. Banet-Weiser och Higgins skriver:

Liksom med alla ekonomier framträder subjektens positionering i trovärdighetsekonomin som ett resultat av arbete och resurser, vilka tenderar att existera i ett omvänt förhållande till varandra: ju fler resurser ett subjekt redan besitter (inklusive men inte begränsat till olika former av samverkande socialt, kulturellt och ekonomiskt kapital, samt strukturella privilegier grundade i kön, ras, klass etc.), desto mindre arbete krävs för att säkra tillgång till trovärdighet genom denna ekonomi, och vice versa (Banet-Weiser och Higgins, 2022:130, *vår översättning*).

Historiskt sett har vita män haft en central position i denna trovärdighetsekonomi som de subjekt som tilldelas högst status (Haraway, 1988). Detta hänger bland annat samman med att själva begreppet sanning har kopplats ihop med erfarenheter som dessa subjekt har haft (exempelvis i sina roller som yrkesverksamma läkare, präster, lärare eller vetenskapsmän). I den västerländska kulturen har dessa subjekt kunnat producera filosofisk och naturvetenskaplig kunskap som betraktats som objektiv, rationell och som universella fakta. Kvinnor, och icke-vitas kunskaper oavsett kön har i stället framstått som partikulära, irrationella och längre från den universella sanningen. Detta representerar en sorts epistemisk ojämlighet där exempelvis kvinnor, i vissa sammanhang framstår som att de talar 'som kvinnor', och inte som representanter för mänskligheten, eller för det universella. Dock är det inte ovanligt att vita kvinnor förväntas kunna tala för *alla*

kvinnor och därigenom tala för sitt kön universellt (Spivak, 1985).

Kan det vara så att denna historiskt ojämlika tillgång till att konstitueras som ett trovärdigt subjekt får ytterligare en dimension inom ramen för en samtid präglad av postsanning? Kanske är vetenskapsmannen, läkaren, tjänstemannen och andra positioner som tidigare åtnjutit en status som självklara kunskapssubjekt idag ifrågasatta och måste arbeta mer för att uppnå trovärdighet? I de debatter vi studerat visar det sig till exempel att klimatforskare hemmahörande inom det naturvetenskapliga fältet helt plötsligt kan framstå som att de uttalar sig från en partikulär aktivist-position, snarare än en universell, objektiv sanningssägar-position och misslyckas därmed att iscensätta ett trovärdigt forskarsubjekt.

Banet-Weiser och Higgins (2023) använder engelskans *believability* – som inbegriper ett slags *görande* av trovärdighet. Begreppet trovärdighet har två betydelser – dels handlar det om en förmåga att bli trodd ('capability of being believed'), dels om ett slags övertygande kvalitet ('quality of being convincing'). Det innefattar både subjektivitet (att bli trodd för den man *är*) och performativitet (vad man *gör*) samt hur övertygande ett särskilt uttalande, eller sanningsanspråk presenteras (Banet-Weiser och Higgins, 2023: 11). Vi menar, i likhet med dem, att i stället för att explicit analysera hur trovärdighet länkas till genus, klass och/eller ras/ethnicitet är det viktigt att utforska hur en specifik uppsättning historiska förhållanden skapar en kontext för förhandlingar om trovärdighet. Trovärdigheten och därmed vem som ses som sanningssägare förhandlas således alltid i ett särskilt sammanhang. Det subjekt du tilldelas (klass eller kön, exempelvis) bestämmer alltså inte trovärdigheten, utan förhandlingarna är mer öppna än så och beroende av olika historiska förhållanden (Banet-Weiser och Higgins, 2023:13). I vår analys sätter vi in exemplen i en kontext av

en pågående auktoritetskras där vetenskapliga anspråk ifrågasätts allt mer. Men också i ett sammanhang av historiska konstruktioner av icke pålitliga/misstänkta subjekt samt en medierad trovärdighetsekonomi. Vi analyserar alltså med hjälp av Banet-Weiser och Higgins analytiska raster vem som framstår som trovärdig i debatterna, och framför allt genom vilket kapital. Det handlar alltså om att studera vilket arbete olika forskare behöver göra för att framstå som trovärdiga.

I vårt material har vi hittat fyra olika värden genom vilka forskares och forskningens trovärdighet mäts mot. Vi menar att det är en trovärdighetsekonomi som upprätthålls i offentlig debatt genom en förhandling av olika, som vi har valt att benämna det, valutor som forskaren får värde i relation till. För det första är det centralt att forskaren framstår som *vetenskaplig* enligt en relativ snäv mall. För att självklart passera som trovärdig är det också av vikt att kunna läsas som en *universell* förespråkare för sin forskning, det vill säga att tala för *alla*. Att vara *rationell* och *icke-politisk* är ytterligare två valutor kring vilka trovärdigheten förhandlas i de tre debatterna vi har studerat.

— Covid-19 och de 22 forskarna

I början av 2020, i en samtid då rationella argument, fakta och vetenskapliga förklaringsmodeller hade blivit alltmer ifrågasatta drog Covid-19 viruset in över världen. I samband med pandemin kom samtidigt olika experter, forskare och den vetenskapliga kunskapsmodellen att få ett sällan skådat medialt genomslag. Var det till och med så att fakta och professionalism, vetenskap och experter skulle stärka sin trovärdighet? Eller var det snarare en infodemi med falska nyheter och konspirationsteorier som cirkulerade? Oavsett vilket, eller om det var både och, stod nu

vetenskap och forskare i centrum för uppmärksamheten. Epidemiologer, virologer och infektionsläkare blev ansiktet utåt för att argumentera för *lockdowns* i många länder.

I Sverige var det framför allt forskare verksamma vid Folkhälsomyndigheten som stod för att presentera fakta och regler kring hanterandet av pandemin, och de svenska politikerna var tydliga med att följa den svenska förvaltningsmodellen med fristående myndigheter, och låta dem hantera detaljerna. Samtidigt blev det tydligt att Sverige gick en något annorlunda väg än många andra länder, med mindre förbud och totala nedstängningar. När forskning, fakta om viruset och olika jämförelser mellan länders dödstal stod i centrum för medierapporteringen kom också åsiktsskiljaktigheter och konflikter mellan forskare fram i det offentliga. I april 2020 (ca en månad efter att Covid-19 klassats som pandemi) publicerade en grupp om 22 forskare en artikel på debattsidan i *Dagens Nyheter* där de gick till hårt angrepp mot Folkhälsomyndigheten och statsepidemiolog Anders Tegnell. Forskarna menade att de svenska dödstalen skenade, att skarpare åtgärder så som nedstängning av skolor och allmänna platser behövdes, och hade behövts i ett tidigare skede för att förhindra smittoutbrottet. De pekade också på att tjänstemän som Tegnell inte borde utforma strategin. De 22 forskarna (som de också kom att benämnas i den följande debatten) ställde den retoriska frågan:

Hur ska man kunna vinna kampen, om de folkvalda gömmer sig bakom tjänstemän, som helt håller i taktpinnen? Tjänstemän, som hittills inte visat prov på någon talang att vare sig förutspå eller begränsa den utveckling vi nu lever med. (DN debatt, 2020-04-14)

Intressant här är att de 22 forskarna väljer att benämna de ansvariga på Folkhälsomyndigheten som tjänstemän och inte som forskare trots att de flesta högre positioner på FHM innehavs av disputerade. Förvisso inte en felaktig benämning då de också är tjänstemän men utifrån vår teoretiska ram med trovärdighets-ekonomi (Banet-Weiser och Higgins, 2023) går det likväl att läsas som ett sätt att devalvera deras vetenskapliga trovärdighet.

Debattartikeln väckte stor uppmärksamhet. Journalister, politiker, och kanske framför allt andra forskare kom att delta i den stundtals hätska debatten om den svenska corona-strategin som utspelade sig i såväl sociala medier som i traditionella medier och offentlighet. Det var en debatt som rörde fakta, siffror, strategier, men diskussionen och de olika påhopp handlade lika mycket om en kamp om trovärdighet. En av de forskare som kritiserade de 22 var en professor i ekologi, som menade att deras upprop var ”ovetenskapligt” och påpekade att artikeln snarare skulle läsas som ett debattinlägg än en forskningstext. Professorn frågar retoriskt ”Hur vet ni det? Ni är väl forskare och inte bara tyckare?” (DN debatt, 2020-04-15).

Forskarnas trovärdighet devalveras genom att de benämns som tyckare. En forskare ska inte tycka, utan presentera resultat utifrån sin forskning. Genom att använda ordet tyckare signalerades dessutom att dessa forskare snarare var politiskt drivna. Att forskarna inte byggde sina resonemang på vetenskap var en tydlig kritik i debatten. Bland annat skrev en infektionsprofessor:

Artikeln är skandalöst ovederhäftig och därmed direkt oanständig. Författarna hävdar att FHM har misslyckats (på grund av talanglösa tjänstemän). Det är emellertid inte de duktiga tjänstemännen utan författarna som är talanglösa. (...) Jag hoppas att flera av författarna i debattartikeln gör

avbön och att vi sedan kan lyfta debatten i denna för Sverige viktiga fråga från nuvarande osakliga pajkastning. FHM, våra duktiga smittskyddsvårdare uti landet och svenska folket förtjänar det. (DN debatt, 2020-04-15)

I den här tappningen benämndes inlägget som en 'osaklig pajkastning' och 'skandalöst ovederhäftig', vilket markerar ett avstånd till ett vetenskapligt ideal om objektivitet och faktabaserade uttalanden.

Men det var inte enbart andra forskare som gjorde sina röster hörda i den stundtals uppskruvade debatten. I Expressen skrev journalisten Victor Malm om en av de 22 forskarnas insats i en debattartikel på kultursidan:

Gårdagens Aktuellt bjöd på en ovanligt klinisk studie av en klassisk haverist. Med på videolänk var Lena Einhorn, för längesedan virolog men numera författare; veckor av upp-dämd frustration skulle fram, och mot en fond av hemmets furupaneler och silvergardiner gjorde hon sitt absolut bästa för att skälla ut statsepidemiologen Anders Tegnell, på plats i studion. [...] Stora gester, hårda ord, en liksom aggressiv, nervös energi som flödade genom rutan. Tvärsäker. Bra tv. Och bra folkbildning. Man behöver nämligen inte vara forskarutbildad för att inse att Tegnells lugna genmäle var korrekt [...]. (Expressen, 2020-04-15)

I citatet ovan kräver journalisten sin position i den vetenskapliga debatten genom att formulera sig med termer såsom "klinisk studie" samtidigt som han också poängterar att man inte behöver vara forskarutbildad för att kunna bedöma vem som är trovärdig

eller inte. Här tydliggörs också en annan aspekt av hur forskare bör presentera sig för att framstå som trovärdiga vetenskapsmän. De får inte agera på så vis att de verkar vara nervösa, aggressiva eller använda stora ord om de ska bli legitima. En vetenskapsman är med andra ord *inte emotionell*. Att Tegnell ses som lugnet själv gör honom således till den självklart trovärdiga i sammanhanget. Den som står för sanningen. I det här exemplet framträder också forskarens subjektivitet – en kvinna som sitter i ett hem med furuväggar och silvergardiner är långt ifrån en rationell, saklig vetenskapsman. Tegnell behöver således inte arbeta särskilt hårt för att framstå som trovärdig, medan Einhornns subjektivitet gör att hennes trovärdighetskapital devalveras. Som Banet-Weiser och Higgings (2023: 76) diskuterar innefattar trovärdighetskapital både subjektivitet, att bli trodd för den man *är* och för vad man *gör*. I Einhornns fall har hon svårt att bli trodd för den hon *är*, som kvinna, men också på grund av det hon gör, att hon talar i affekt. *Vad* hon säger blir således inte relevant, eftersom hon som person inte uppfattas som trovärdig.

Malms inläga besvarades av en av de 22 forskarna (en överläkare) som skrev:

Victor, det går inte att se på en människa om hon har något att komma med eller ej. Man måste lyssna på vad hon säger. [...] Jag välkomnar all debatt i sakfrågan. Varje inlägg man gör i en debatt skall granskas och eventuella felaktigheter påpekas. Vetenskap är inte en färdig samling sanningar. Vetenskap är en metod som syftar till att säkerställa, vidga och fördjupa våra kunskaper på ett så effektivt sätt som möjligt. [...] Att däremot utan egna sakkunskaper, i flock dubba en okränkbar guru till ende sanne uttolkare av världens samlade medicinska vetenskap, att utse alla meningsmotståndare till vetenskapens och folkets

fiender [...]. Det är sekterism. (Aftonbladet debatt, 2020-04-21)

Här sätts trovärdigheten i direkt relation till den vetenskapliga metoden. Överläkaren understryker att Malm och andra kritiker till de 22 forskarna saknar den nödvändiga sakkunskapen för att framstå som legitima röster i debatten. Vidare menar han att det närmar sig sekterism att framställa Tegnell som en ”okränkbar guru” och den enda som besitter sanningen.

Utöver diskussionerna om siffror och strategier som präglade coviddebatten, blev det tydligt att forskarnas trovärdighet också var föremål för förhandling. Vem som uttalade sig tycktes väga tyngre än vad som faktiskt sades – subjektiviteten hamnade i förgrunden. Trovärdigheten hos den som uttalade sig missstänkliggjordes genom att tillskriva forskare olika epitet såsom tyckare och tjänsteman. I nästa exempel vänder vi blicken mot forskare som tar ställning i klimatfrågan.

— Klimatforskares protester

I april år 2023 protesterade svenska forskare i en demonstration i den svenska riksdagen mot den relativt nyligt tillträdde regeringens klimatpolitik. Forskare från ungefär 20 olika discipliner samlades under banderollen ”Rättvis klimatomställning grundad på vetenskap” (Blekinge läns tidning, 2023-04-28). Till sammanhanget hör att den svenska regeringen för första gången på 20 års tid hade presenterat en politik som ökade utsläppen, vilket föranlett många forskare att protestera. Några dagar senare deltog utbildningsministern Mats Persson (L) i SVT:s debattprogram Agenda och påpekade att i tider av faktaförnekelse ska forskare undvika ”aktivism” eftersom det kan skada tilltron till forskningen (Agenda, 30 april 2023). Ministern hade också tidigare den våren uttalat sig

kritiskt om forskares protester genom att säga att ”Ingen skulle bli gladare än klimatförnekarna om universiteten tappar förtroende i sin roll som oberoende kunskapsförmedlare” (DN, 2023-04-17). Enligt ministern behöver lärosäten ”stå för fakta” och universitetet förlorar sin roll som oberoende kunskapsförmedlare om de stödjer aktioner för klimatet (ibid.). Forskningens oberoende och forskarens trovärdighet är enligt detta resonemang likställt med att inte agera.

Till skillnad från under Covid-debatten, där den dåvarande regeringen avstod från att recensera forskarnas roll, var det denna gång regeringen själv som ifrågasatte forskarna och deras uppdrag. Utbildningsministrarnas sätt att devalvera forskares trovärdighetsskapital görs genom att han ställer sig frågande kring huruvida en manifestation för klimatet är förenligt med forskarrollen. På liknande sätt skrev Liberalernas Fredrik Malm, tillika ordförande i riksdagens utbildningsutskott, i Aftonbladet:

Som politiker är vår uppgift att lyssna till vetenskapen. Och för att klimatforskningen ska bli lyssnad på ska man inte utan vidare delta i aktivistiska klimataktioner som till exempel att stoppa bilar. Det riskerar att gynna de klimatförnekare som allra helst vill ignorera fakta och forskning om klimatet. [...] Därtill har forskare stor möjlighet att delta i det offentliga samtalet genom att publicera och sprida sina resultat och nå ut, både till aktivister för att sätta press på politiker, och nå ut direkt till politiker med förslag på lösningar av vår generations största utmaning – klimatkrisen. Därför uppmantrar jag och Liberalerna fler forskare att engagera sig i debatten. (Aftonbladet, 2023-05-11)

Gränsen för när forskare blir lyssnade på går enligt Malm vid aktivism – forskare ska engagera sig i debatten, till exempel genom att ”publicera, sprida sina resultat och nå ut” men inte delta i klimataktioner. I dessa uttalanden förhandlas forskares trovärdighet genom att en snäv bild av forskning framställs som mall för god forskning där ett exempel som lyfts i Malms artikel är att forskare bör samarbeta med industrin, likt man har gjort i Norge för att fånga in koldioxid i cementfabriker.

I den efterföljande debatten reagerade forskare på regeringens begränsade syn på forskares uppdrag. Bland annat svarar Filosofen Harald A. Wilsche på ministerns uttalande, och förklarar varför klimatforskare måste kunna vara aktivister när politiker inte tar till sig forskningsresultaten:

Om forskare då bestämmer sig för att bli aktiva, så är denna aktivism inte politisk – den är faktabaserad. [...] Men hur ska vi kunna sprida medvetenhet om våra resultat tillämpning när de politiska beslutsfattarna ständigt ignorerar våra varningar? Som jag ser det skulle passivt medgivande gå stick i stäv med det som förväntas av mig och mina kolleger enligt svensk lag. Och inte bara det: När utbildningsministern hävdar att faktabaserad klimataktivism undergräver allmänhetens förtroende för vetenskapen skulle jag vilja veta vilken evidens denna åsikt baserar sig på. (Wilsche, 2023)

I försvaret av forskares aktivism lyfts den så kallade tredje uppgiften fram som en central aspekt, men också att politikerna faktiskt hittills inte har lyssnat på eller agerat i enlighet med forskningens resultat. Forskare ska vara aktiva och agera utifrån sina resultat, men inte vara politiska, menar Wilsche, som alltså därmed pekar

på att agera 'politiskt' skulle falla utanför forskarrollen och inte förenligt med forskningens trovärdighet. Även tidigare under året hade klimatforskare undertecknat ett uttalande – "Forskare kan behöva bli aktivister" där de skriver att det är "plågsamt tydligt att konventionella kanaler och metoder, publikationer i vetenskapliga tidskrifter och andra medier inte fungerar för att vända utvecklingen" (Sydsvenskan Debatt, 2023-03-13). I artikeln påpekar de vidare att förtroendet för forskningen inte raderas för att vissa forskare väljer att bli aktivister.

I debattartikeln nedan förklarar på liknande sätt ett stort antal klimatforskare varför aktivism behövs. De ställer sig frågande till varför termen 'aktivism' används som något negativt som skulle stå i motsats till forskning och som forskare inte kan använda sig av och samtidigt behålla sin trovärdighet. De påpekar att aktivism är en "praktisk handling i syfte att uppnå förändring" och skriver:

Snarare kan man säga att aktivism inlemmas fint inom ramen för den så kallade tredje uppgiften för akademien – att föra ut forskningen i samhället och påverka utvecklingen i linje med forskningsresultaten, vilket vi enligt högskolelagen är skyldiga att göra. I Svt:s Agenda (30/4) utfrågas utbildningsminister Mats Persson om forskares klimataktivism. Han talar om forskarnas "politiska aktivism" och tycks sammanblanda det med civil olydnad. Det vi som skriver här ägnat oss åt är inte civil olydnad, utan annan aktivism i syfte att nå en förändring. (Ekener, et al., 2023)

Även i detta sammanhang betonar forskarna att de inte är politiska, vilket i sig antyder att en politisk positionering skulle stå i strid med deras roll som forskare. Såväl politiker som forskare i debatten tycks enade kring att 'vara politisk' devalverar trovärdighe-

ten hos forskare. Det paradoxala här blir dock att forskarna genom att försöka upprätta en gräns, och definiera sitt engagemang som icke-politiskt, riskerar att bidra till att själva se handlingar som utrop, demonstrationer eller manifestationer för klimatet som svårförenliga med positionen som vetenskaplig expert. På så vis riskerar bägge sidor i debatten att indirekt underminera klimatforskarens trovärdighetskaptal. Detta innebär alltså att forskaren måste, för att framstå som trovärdig, kunna presentera sig som *icke-politisk*. I vårt tredje exempel om den samiska sommarkursen står likaså frågan om forskares eventuella politiska engagemang i centrum för trovärdighetsförhandlingar.

— Den samiska sommarkursen

Under våren 2024 utspelade sig en debatt, som vi valt att kalla ”samekurs-debatten”, i framför allt lokala medier. Debatten handlade om en planerad sommarkurs vid historiska institutionen vid Umeå universitet med namnet ”Samer som ‘folkstam’, ‘ras’ och urfolk i vetenskap och politik”. Kursen var tänkt att ges av en professor i historia som tidigare offentligt ifrågasatt samisk forskning. Kursen och dess namn kritiserades i ett TV-inslag från SVT Sápmi (SVT Nyheter, 2024) och efter det tog debatten fart i såväl sociala som traditionella medier.

I debatten kan vi följa hur forskarnas trovärdighet förhandlas och förminsas för att vinna poänger från alla iblandade. Högerdebattören Ivar Arpi publicerar en text på sin plattform *Rak höger* där han går ut till försvar för kursen (Arpi 2024). Han inleder sin text med att ironiskt påpeka i relation till kritikerna av kursen att ”det skrämmande är att någon vill studera frågan vetenskapligt, får man förmoda” och implicerar då samtidigt att forskning om samer av samer innan varit ovetenskaplig. Arpi benämner dess-

utom kritikerna av kursen, till stora delar andra samiska forskare, som ”aktivister” och konstaterar att ”begreppet urfolk bör ändå kunna studeras akademiskt” (ibid.). På så vis tillskrivs professorn akademiska värden medan samiska forskare sammankopplas med motsatsen till ”vetenskapens etik, om opartiskhet och nykter skepsis.” (ibid.). Arpi uttalar sig vidare i texten om samiska forskare att ”Den ståndpunktsteori de omfamnar gör idén om att man kan närma sig en objektiv verklighet suspekt, rentav imperialistisk och kolonial” (ibid.) och konstaterar att ”när ett engagemang leder till att man börjar fuska med grunderna blir det problematiskt. I så fall är det inte längre vetenskap vi sysslar med.” (ibid.) I ett sådant uttalande kopplas de samiska forskarnas engagemang ihop med fusk och ovetenskaplighet och Arpi använder flertalet gånger epitetet ”forskaraktivister” för att beskriva de samiska forskarna.

En postdoktor i folkhälsa som forskar om samiska frågor svarar därefter på Arpis kritik i *Västerbottens-Kuriren*:

Jag ställer mig också undrande till kursens vetenskapliga grund. För en kurs på avancerad nivå, som detta är, förväntar vi oss vanligen en solid sådan – där även de kritiska perspektiv som behandlas är underbyggda i forskning. [Professorn] har under flera års tid publicerat frän kritik av samiska forskare och andra som sysslar med samisk forskning, vilken han i olika fora beskrivit som aktivistisk, opålitlig och dålig. Han har dock inte meriterat sig vetenskapligt inom fältet, om man ser till de vedertagna mått som vanligen används – som publicering i vetenskapliga tidskrifter efter extern sakkunnig granskning (så kallad peer review), citeringar och erhållande av forskningsmedel i konkurrens. (VK, 2024-02-16)

Här ifrågasätts både kursen och professorns vetenskaplighet genom att hävda att kursen inte är grundad i forskning och att den tilltänkta universitetsläraren inte har tillräcklig meritering för att kritisera fältet utifrån de ”vedertagna mått som vanligen används”. Denna kritik bortser samtidigt från historieämnets något annorlunda akademiska förutsättningar i jämförelse med medicinsk forskning. Historia är ett ämne där publikationer traditionellt sett oftare skrivs på svenska framför engelska och oftare i antologier än i akademiska tidskrifter, vilket i sin tur påverkar möjliga antal citeringar och peer- review-publikationer.

Prefekten vid historiska institutionen betonade också lärarens vetenskaplighet i en replik:

Den lärare som är bemannad för att ge sommarkursen är en av institutionens fem professorer i historia. Han har en lång och bred erfarenhet av att undervisa och handleda studenter i ämnet historia, på alla nivåer: på grundnivå, avancerad nivå och inom forskarutbildning. Inte minst har han en omfattande erfarenhet av att undervisa om historisk metod och teori på dessa nivåer (det är särskilt relevant med tanke på att en diskussion av olika teoretiska perspektiv på ett historiskt skeende utgör en central del av innehållet i sommarkursen). Han är också väl inläst på och har god kännedom om de historiska källor och den vetenskapliga litteratur som ingår i den preliminära litteraturlistan för kursen. (VK, 2024-02-19)

Som svar lyfts lärarens vetenskaplighet inom historieämnet genom att sätta fokus på hans titel och akademiska erfarenheter. Genom att se trovärdighet som en ekonomi (Banet-Weiser och Higgins, 2023) kan vi förstå trovärdighetsförhandlingen såsom

att professorn och postdoktorn går in i debatten med olika stort trovärdighetskaptal som sedan motdebattören försöker förhandla ner. Lärarens trovärdighetskaptal, som professor, har i debatten ett högt ingångsvärde som dessutom stöds av både prefekten och dekanerna. Postdoktorn å sin sida använder argument förknippade med en positivistisk och allmänt etablerad och accepterad vetenskapssyn som valuta för att devalvera professors kapital. Postdoktorn däremot, som same och samisk forskare, ses redan på förhand som en ”forskaraktivist” (Arpi, 2024) och någon som talar utifrån en partikulär position med starkt egenintresse. Han har utöver detta ett lägre ingångsvärde i trovärdighetsekonomin såsom varande postdoktor utan en fast tjänst.

Utöver att på förhand ses som politisk används också känslor för att devalvera de samiska forskarnas trovärdighetskaptal. I ett debatt svar från fakultetens ledning benämns kritiken av sommarkursen som ”magstark” och ledningen påpekade att de hade ”svårt att förstå den politiska poängen med det”. På så vis avfärdades kritiken som både överkänslig och som politisk. De skrev vidare att:

Vi förstår att vissa tankar och begrepp som har förekommit inom vetenskap och politik i det förflutna kan väcka tankar och negativa känslor idag men de behöver granskas för att historien och även samtiden ska bli begriplig (VK, 2024-02-12).

Kritiken ovan kopplas samman med tankar och känslor vilket förminskar de samiska forskarnas kritik samtidigt som de trycker på det gemensamma ansvaret ”att både framföra och bemöta kritik på ett respektfullt och sakligt sätt” (ibid.), vilket underförstått ger bilden av att de samiska forskarna varken är respektfulla

eller sakliga. Prefekten vid den historiska institutionen benämner kritiken såsom ”oro och upprördhet” (VK, 2024-02-19) och rektorn vid Umeå universitet använder också ordet ”oro” för att beskriva kritiken och påpekar att ”vi måste ändå klara av att föra diskussioner om sådana här frågor utan att det skapar obehag för enskilda lärare och forskare” (Mjöbring, 2024). De samiska forskarnas kritik beskrivs alltså som både emotionell och politisk. I debatten om sommarkursen förhandlas alltså trovärdighet genom att tillskriva motparten bristande vetenskaplighet, något som sker från bägge håll. Däremot har debattörerna och deras fält olika ingångsvärden i trovärdighetsekonomin.

— Underminerar forskare sin egen trovärdighet?

I de debatter vi har studerat har det framkommit ett slags misstänkliggörandets politik där högerdebattörer, journalister och den svenska regeringen, men även i viss mån forskare själva kommit att ifrågasätta forskningens trovärdighet. Det är särskilt vissa värden som framträder som centrala för att forskare ska kunna upprätthålla sitt trovärdighetskapital i den medierade offentligheten. I trovärdighetsekonomin måste forskaren kunna presentera sig som *vetenskaplig, universell, icke-politisk* samt *rationell*. Det är genom dessa valutor som trovärdighetskapitalet förhandlas, och forskare som ger sig ut i det offentliga för att göra sina röster hörda behöver arbeta för att kunna bevara eller höja värdet på dessa valutor.

Vetenskaplighet utgår från en förenklad vetenskapssyn där akademisk trovärdighet byggs kring positivistiska värden så som mätbarhet. I de debatter vi granskat hänger tillgång till trovärdighet samman med möjlighet att passa in i en mall för forskning som baseras på naturvetenskapens forskare, en förlaga där viss samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning har svårare att rymmas. Det

handlar om 'evidens', en förenklad syn på fakta och en relativt snäv syn på objektivitet. De forskare i debatten som på förhand tillhör naturvetenskapliga discipliner behöver inte arbeta lika hårt för att uppnå trovärdighetskaptal medan forskning som till sin karaktär är mer tolkande, utforskande, problematiserande eller inte publicerar sig i internationella tidskrifter på samma sätt kan lätt diskvalificeras. Det här liknar det som tidigare forskning visat, nämligen att även i universitetens egen kommunikation har trovärdighet till forskare framför allt kopplats samman med en ensidig bild av forskningens metoder där forskningens roll att kritiskt granska, problematisera, eller reflektera inte tycks vara lika självklar att försvara i relation till den så kallade postsanningskrisen (Carlsson et al., 2023: 509). I universitetens kommunikation kring problem med faktaresistens pekas i stället kritiska forskare ut som varandes en del av problemet. Forskare som är 'kritiska' och 'radikala' ('postmoderna', 'konstruktivistiska' eller 'kunskapsrelativistiska') diskvalificeras och framställs som att de har gått för långt i sitt uppdrag att tänka kritiskt (ibid, 2023: 505). Är inte risken överhängande att universiteten och forskare själva här underminerar sin egen position genom att inte tydligt ta ställning för akademisk frihet?

Universalism som trovärdighetskaptal hänger samman med forskarens närhet/distans till sitt forskningsobjekt, huruvida forskarens anses tala i egen sak utifrån en partikulär position eller inte. Ju längre forskaren står ifrån normen, desto mer ifrågasatt riskerar forskaren att bli. I debatten om den samiska kursen kunde vi se hur en historieprofessors trovärdighet byggde på hans valuta som rationell och som talande utifrån en universell position (som icke-samma och som inte involverad i den samiska forskningen). Den samiske forskaren i debatten å andra sidan sammanlänkas med det samiska, ett subjekt som historiskt sett inte betraktats som

trovärdigt som kunskapsagent. Där blir krocken mellan positionen 'forskare' och 'same' som en antagonistisk position och där han på förhand ses tala utifrån ett egenintresse, en partikulär position.

Icke-politisk som valuta i en trovärdighetsekonomi bygger på att vissa forskningsämnen eller frågor på förhand anses vara 'politiska', såsom genusvetenskap eller samisk forskning. Det eftersträvas värda är att ses som icke-politisk, och de forskare som benämns politiska får sin status devalverad. Det kan till exempel betraktas som att vara politisk om forskaren är för högljudd, eller aktiv i sammanhang som är mer av offentlig (och politisk) karaktär så som demonstrationer som vi kunde se exemplet med debatten om klimatforskarens engagemang. Klimatforskare som försöker påverka politiker kan trots att de har högt vetenskapligt kapital (exempelvis genom evidensbaserad eller naturvetenskaplig forskning) få sin trovärdighet kullkastad genom att benämnas som 'aktivister' eller misstänkliggöras som utbildningsministern gör genom att kopplas samman med 'civil olydnad'.

Rationalitet i den medierade trovärdighetsekonomin som vi ser här handlar om att forskaren behöver arbeta för att framstå som saklig och rationell, och framför allt att inte vara emotionell. På så vis kan forskarens status som sanningssägare stärkas. I exemplet med covid-debatten är det tydligt att Tegnell genom att utstråla lugn framställs som en sanningssägare i motsats till de emotionellt drivna 22 forskarna, som får sin trovärdighet ifrågasatt genom att de framstår som upprörda.

När vi gått igenom de tre debatterna har vi vidare slagits av en grundläggande oförmåga att sätta sig in i den andra sidans argument och position. Att vissa inlägg från uttalat politiska debattörer är polariserande och misstänkliggörande är kanske inte så förvånande, men även forskare tycks undvika noggranna,

empatiska läsningar av sina kollegors ståndpunkter. Så hur ska forskare svara när de blir attackerade, och hur kan de nå fram med kunskap och forskning i en polariserad samtid? Det paradoxala i de här uppskrivade debatterna är att när forskare ger sig ut i det offentliga behöver de arbeta för att presentera sina argument på så vis att de tränger igenom mediebruset. De behöver kanske använda viss retorik och lyfta sina argument på ett lättillgängligt sätt och på så vis avvika något från praxis för språk och presentation i vetenskapligt granskade peer-review artiklar. Reaktionerna i debatterna visar att i det fall forskare är alltför högljudda eller retoriska kan deras vetenskapliga trovärdighet raseras. Det blir alltså en balansakt på slak lina för de forskare som vill uttala sig offentligt – antingen vara för akademisk och kanske inte nå fram, eller arbeta för att nå ut retoriskt, att vara berörd och emotionell och riskera att förlora i vetenskapligt trovärdighetskapital, och därmed inte framstå som sanningssägare.

Men även forskare har känslor och det är rimligt att dessa känslor emellanåt kommer till uttryck i offentliga uttalanden. Och visst ska forskare kunna vara berörda av sina ämnen, eller tillhöra den grupp som forskningen handlar om, utan att för den skull få sin trovärdighet raserad? Eller delta i olika aktioner för att påverka beslutshavare? Frågan är om inte forskare i stället för att arbeta ännu hårdare för att framstå som rationella, eller objektiva, snarare skulle ifrågasätta själva trovärdighetsekonomin. Att delta med debattinlägg, i demonstrationer och aktioner för klimatet betraktas ändå allt som oftast i vardagligt tal som 'politiska' handlingar. Kanske är det därför snarare så att forskare på bred front borde *omfamna det politiska i en bredare bemärkelse*, i vilket det mer emotionella, partikulära och retoriska också är en del. Därigenom kan forskare återta status i relation till en debatt

som redan på förhand har misstänkliggjort forskningen genom att politisera den och avfärda vissa forskare som partiska eller emotionella. Att på så vis i stället uppvärdera, och utvidga ramarna för vad som kan räknas som trovärdigt och statusfyllt när det handlar om den så kallade tredje uppgiften. Att omfamna det politiska innebär inte att forskningen ska efterlikna politiken som arena, eller helt suddas ut gränserna mellan politik och forskning, utan snarare att forskare behöver stå upp för akademins grundläggande uppgift – att tänka kritiskt. För vad är ett universitet, om inte en kritisk institution? Den kritiska positionen kan härröra ur en mängd olika vetenskapliga teorier och metoder – hypotestestande, evidensbaserade, teoridrivna, undersökande, problematiserande och reflekterande. Vi eftersöker en mer pluralistisk syn på vetenskap som varken landar i en förenklad syn på vetenskap som rena fakta eller i en relativistisk, individualiserande fåra av att alla har sin egen sanning eller att allt bara handlar om åsikter.

Referenser

- Aftonbladet 2023-05-11. Vi behöver forskarna till annat än aktivism. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/5BwkQ1/l-vi-behoover-forskarna-till-annat-an-aktivism>. (Hämtad 2025-06-25).
- Aftonbladet debatt 2020-04-21. Jag anklagar er för att tysta coronadebatten. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/kJr5b6/jag-anklagar-er-for-att-tysta-coronadebatten> (Hämtad 2025-06-25).
- Agenda 2023, 30 april. <https://www.svtplay.se/agenda> (Hämtad 2023-04-20).
- Arpi, I. (2024, 10 februari). Samiska aktivister försöker tvinga bort Jonny Hjelm, *enrakhöger.se*. <https://www.enrakhoger.se/p/samiska-aktivister-forsoker-tvinga> (Hämtad 2024-04-10).

- Banet-Weiser, S. & Higgins, K.C. (2023). *Believability: sexual violence, media, and the politics of doubt*. Cambridge: Polity Press.
- Banet-Weiser, S., & Higgins, K. C. (2022). Television and the "Honest" Woman: Mediating the Labor of Believability. *Television & New Media*, 23(2). <https://doi.org/10.1177/15274764211045742>
- DN 2020-04-15. De 22 forskarnas resonemang är ovetenskapligt. *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/debatt/de-22-forskarnas-resonemang-ar-ovetenskapligt/> (Hämtad 2025-06-25).
- Blekinge läns tidning 2023-04-28. Forskare intar riksdagen – av oro för klimatet. <https://www.bl.se/tt/forskare-intar-riksdagen-av-oro-for-klimatet/>. (Hämtad 2025-06-25).
- Butler, J. (2024). *Who's afraid of gender?*. [London] UK: Allen Lane, an imprint of Penguin Books.
- Carbin, M., Carlsson, E., & Nilsson, B. (2024). Telling Feminist Stories in an Affective Atmosphere of Anti-Genderism: Swedish Gender Scholars Reflect Upon Their Position. *NORA : Nordic Journal of Women's Studies*, 32(4), 321–333. <https://doi.org/10.1080/08038740.2024.2413987>
- Carlsson, E., Carbin, M., & Nilsson, B. (2023). Restoring trust? Public communication from Swedish Universities about the post-truth crisis. *Critical Studies in Education*, 64(5), 497–514. <https://doi.org/10.1080/17508487.2023.2203405>
- DN debatt 2020-04-14. Folkhälsomyndigheten har misslyckats. Nu måste politikerna gripa in. <https://www.dn.se/debatt/folkhalsomyndigheten-har-misslyckats-nu-maste-politikerna-gripa-in/> (Hämtad 2025-06-20).
- DN debatt 2020-04-15. De 22 forskarnas resonemang är ovetenskapligt. <https://www.dn.se/debatt/de-22-forskarnas-resonemang-ar-ovetenskapligt/> (Hämtad 2025-06-25).

- DN debatt 2020-04-16. Ett ovederhäftigt och direkt oanständigt angrepp. <https://www.dn.se/debatt/ett-ovederhaftigt-och-direkt-oanstandigt-angrepp/?channel=tablet> (Hämtad 2025-06-25).
- DN 2023-04-17. Svenska universitet öppnar för att stödja klimataktivisterna. <https://www.dn.se/sverige/svenska-universitet-oppnar-for-att-stodja-klimataktivisterna/> (Hämtad 2025-06-24).
- DN 2020-04-14. Folkhälsomyndigheten har misslyckats – nu måste politikerna gripa in. *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/debatt/folkhalsomyndigheten-har-misslyckats-nu-maste-politikerna-gripa-in/> (Hämtad 2025-06-24).
- Ekener, E. et. al. (2023, 11 maj). Vi forskare protesterar mot klimatpolitiken men är inte politiska aktivister. *Aktuell hållbarhet*. <https://www.aktuellhallbarhet.se/miljo/klimat/vi-forskare-protesterar-mot-klimatpolitiken-men-ar-inte-politiska-aktivister/> (Hämtad 2025-06-24).
- Enroth, H. (2023). Crisis of Authority: The Truth of Post-Truth. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 36(2), 179–195. <https://doi.org/10.1007/s10767-021-09415-6>
- Expressen 2020-04-15. Coronahaveristerna är en skam för Sverige. <https://www.expressen.se/kultur/victor-malm/coronahaveristerna-ar-en-skam-for-sverige/> (Hämtad 2025-06-24).
- Falk, E. (2022). *Svenska förtroendetrender 1986–2021*. SOM-Institutet. Göteborgs universitet.
- Frisk, J. (2023, 31 januari). Får en forskare vara aktivist? *Curie.se*. <https://www.tidningencurie.se/nyheter/far-en-forskare-vara-aktivist> (Hämtad 2025-06-24).
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Hämäläinen, N. (2019). *Är Trump postmodern?: en essä om sanning och populism*. Helsingfors: Förlaget.

- Jarl, I. och Nilsson, Jacobi, M. (2023, 30 november) Inga politiska manifestationer på Chalmers campus. *Chalmers.se*, (Hämtad 2025-06-23) <https://www.chalmers.se/aktuellt/rektor-kommenterar/inga-politiska-manifestationer-pa-chalmers-campus/>
- Kuhar, R. & Paternotte, D. (red.) (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: mobilizing against equality*. London: Rowman & Littlefield International, Ltd.
- Martinsson, L. (2020). When gender studies becomes a threatening religion. *The European Journal of Women's Studies*, 27(3), 293–300. <https://doi.org/10.1177/1350506820931045>
- Martinsson, L., & Mulinari, D. (2023). Why Following the Rules Will Not Stop Them: An Exploration of Anti-gender Presence in Swedish Universities. *Lambda Nordica*, 27(3–4), 23–50. <https://doi.org/10.34041/ln.v27.832>
- Mjöbring, J. (2024). Den akademiska friheten behöver främjas och värnas, *umu.se*, https://www.umu.se/nyheter/den-akademiska-friheten-behoover-framjas-och-varnas_11916799/#msdynttrid=pxsy-QRRkkyHwQ-6zUiYbi-xYGkPRoSB7Ffwgh1mv6ck (Hämtad: 2024-04-10)
- Scheman, N. (2020). Trust and trustworthiness. In: Simon, J. (red.) (2020) *The Routledge handbook of trust and philosophy*. London/ New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315542294>
- Spivak, G. C. (1985). Three Women's Texts and a Critique of Imperialism. *Critical Inquiry*, 12(1), 243–261. <https://doi.org/10.1086/448328>
- SVT Nyheter 2024. Samisk kritik mot kurs på Umeå universitet: ”Vad har hänt?” <https://www.svt.se/nyheter/sapmi/massiv-kritik-mot-kurs-pa-umea-universitet-vad-har-hant>(Hämtad 2025-06-25).
- Svdsvenskan Debatt 2023-03-13. Forskare kan behöva bli aktivister. <https://www.svdsvenskan.se/artikel/forskare-kan-behova-bli-aktivister/> (hämtad 2025-06-25).

- UKÄ (2023, 19 januari). UKÄ ska göra fallstudier om akademisk frihet. Utbildningsdepartementet. *Regeringen.se* <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/01/uka-ska-gora-fallstudier-om-akademisk-frihet/> (Hämtad 2025-06-25).
- VK 2024-02-19. Replik: Om en sommarkurs om samer som social kategori i vetenskap och politik, *Västerbottenskuriren*, <https://www.vk.se/2024-02-19/replik-om-en-sommarkurs-om-samer-som-social-kategori-i-vetenskap-och-politik-757fo> (Hämtad: 2024-04-10)
- VK 2024-02-12. Debatt: Magstark kritik mot universitetets verksamhet, *Västerbottens kuriren*, <https://www.vk.se/2024-02-12/debatt-magstark-kritik-mot-universitetets-verksamhet-e6cd2> (Hämtad: 2024-04-10)
- VK 2024-02-16. Replik: Berättigad kritik mot den planerade kursen om samer på Umeå universitet, *Västerbottenskuriren*. <https://www.vk.se/2024-02-16/replik-berattigad-kritik-mot-den-planerade-kursen-om-samer-pa-umea-universitet-3bf82#:~:text=Det%20skriver%20Jon%20Petter%20Stoor,urfolk%20i%20vetenskap%20och%20politik%E2%80%9D>. (Hämtad: 2024-04-10)
- Wahl, A. (1996). Molnet – att föreläsa om feministisk forskning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 17(3/4), 31–44.
- Wahl, A. (2008). *Motstånd och fantasi: historien om F*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Wiltsche, H. A. (2023, 7 maj). Klimatforskare måste kunna vara aktivister. *Aftonbladet*. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a5BwJJK/professor-klimatforskare-maste-kunna-vara-aktivister> (Hämtad 2025-06-25).